

Revista Revistelor

Sămănătorul—Iunie, 1906.

În No. 24, d. N. Iorga publică prefața ce a scris pentru cartea d-lui D. C. Moruzi.—„Rușii și Români” (asupra căreia poate vom reveni și noi), iar în No. 27 despre „Un poet basarabeu: C. Stamati”.

Interesându-se acum, spre marea lui ruște, mult de Basarabia, e firesc, că d. Iorga a ajuns la concluzia că, dl. P. Crușevan e un „dușman al Românilor” și un „renegal” („N. R.” No. 16). Totuși d-sa (în „N. R.” No. 17) laudă articolul din „Courrier européen” asupra Basarabiei, — „cumpătat, bine informat și plin de fapte”, — fără să fi fost relevat la timp articolele și notițele d-lui M. Costea în „Viața Românească” (mai ales în No. 4) al căror palid rezumat e articolul d-lui M. Craiovan.—care n'a avut alt izvor de informație decât revista noastră, din ea a luat *faptele* (afară de unul, despre care n'ar fi trebuit să vorbească), ce i-au atras binevoitoarea atențiune a d-lui Iorga, de care n'a avut parte d. M. Costea...

Juinica Literară (Suceava, Iunie 1906).

Frumoasa și scumpa soră a Moldovei, pe care o vedem atât de tristă, din dealul Pașcanilor ori al Fălțiceilor, învăluită în ceața albastră și îndepărtată a munților ei mari, e locuită de un popor, care se zbate cu durere, copleșit de alitea neamuri străine,

care nu ele au udat cu singele lor acest pământ... Orice mișcare românească de acolo are o valoare deosebită, ea și orice mișcare din așa de îndepărtata Basarabie.. Și de aceea, ori de câte ori primim revista, care sintetizează cultura Bucovinei, simțem cuprinși de un sentiment de duioasă pietate... Cine or fi acei oameni de pe plaiurile de unde ne vine frumoasa noastră apă Moldova: Iancu I. Nistor, Loichiță, Codrean și ceilalți?... Pe unul singur îl cunoaștem, pe prețiosul nostru colaborator, d. George Tofan, știm cine e. unde trăește, fără însă să-l fi văzut vreodată...

În numărul acesta, pe lângă poezii pline de simțire, toate duioasă și triste,—ori e numai impresia noastră subiectivă?, pe lângă interesanta conferința a d-lui Iancu I. Nistor, pe care o așteptam să se isprăvească,—mai găsim și un cuminte, clar, documentat și cioslit articol al d-lui George Tofan, pe care îl rugăm să ne erte că fiindu-ne colaborator, îl laudăm. D-sa vorbește despre jubileul de 40 de ani al „Convorbirilor”. După ce arată că se ivesc semne bune pentru românism pretutindene, în Ungaria, prin triumful în alegeri, în Basarabia, grație revoluției, „se pare, în fine” că și în Bucovina,—zice d-sa cu un început de tristă nesigurantă—; după ce își exprimă speranța în întărirea și mărirea României libere prin rezolvarea ches-

tiei țărănești, „chestiune de existență pentru un stat ca România”, — D-sa face bilanțul culturii noastre de 40 de ani, făcînd istoria Junimii și a Convorbirilor Literare. D-sa recunoaște toate meritele Junimii, necăzînd nici în greșala acelor care o hulesc, reducînd totul la o simplă „legendă literară”, nici în a acelor care voesc să deprecieze orice altă mișcare numai și numai spre a preamări peste măsură mișcarea junimistă. — Însușit, d. G. Tofan arată partea cu care a colaborat Bucovina la mișcarea „Convorbirilor” făcînd o justă evaluare între aceia care au fost numai prin origină Bucovineni și aceia care au rămas Bucovineni, — cei mai interesați, pentru că numai aceia reprezintă nota bucovineană în armonia culturii romînești.

Această revistă fiind în anul al III-lea, ea este o dovadă de persistența spiritului romînesc în Bucovina și, totodată, de dorința cărturarilor de acolo de a contribui cu bogăția sufletului lor la cultura națională romînească...

Orizontul, Mai-Iunie, No. 5-6.

Acest număr începe cu un articol politic, „In fața adevărului”, iscălit de dl. Vasile E. Moldovan. Interesană e nota de simpatie pentru socialiști: „Elementele cinslite ale poporului maghiar, spune autorul, se grupează deja pe lângă steagul social-democrat, — singura lor mîntuire din ghiarele unor magnați lacomi și egoiști, — ale unor capitaliști infami și ale unei administrații bestiale. — În privirea acestor bande să le dăm și noi ajutorul. — Să ne organizăm, de oare-ce se apropie lupla uriașă, care va schimba fața patriei, doborînd de pe piedestalul de abuzuri clica magnaților și capitaliștilor și terorismul administrației, sub care paltimește naționalitățile și pătura de jos a poporului maghiar, muncitorii, deopotrivă...”

În același sens găsim și pasajul următor din „Momente”: „Socialiștii, singurul element cinslit al poporului maghiar, răspund ministrului Polonyi (la amenințări în privirea naționalităților) precum nu se așteptase: D-le Ministru! — scrie ziarul lor *Népszava* — „ai făcut o socoteală greșită cînd ai amenințat cu stradele pe deputații naționaliști, cari luptă pentru sufragiul universal. Nu uita că stradele Budapestei sînt ale noastre, — iar la caz că ați încerca să comiteți mișelia cu care amenințați, să fiți pregătiți, că acei 100.000 de muncitori, cari au demonstrat pacinie acum un an, în fața parlamentului, vor demonstra și atunci, dar nu pacinic...”

Comunitatea de interese crează în mod firesc această simpatie și unitatea de acțiune între naționalitățile oprimate și clasa muncitoare maghiară, — acest lucru n'ar trebui să-l uite aceia ce vor să judece de pîdă situațiunea din Basarabia...

Articolul d-lui Moldovan se sfîrșește prin o violentă ieșire în privirea intelectualilor romîni, cari au tradat cauza națională în ultima campanie electorală, — dar autorul face și cite-va generalizări, cari — ni se pare — ar putea lipsi.

Afară de poezii numeroase și cite-va bucăți literare în proză, originale și traduse, relevăm și o interesantă „Introducere la istoria culturală a Romînilor Banățeni”, de d. Dr. Ștefan Pop.

Viața Nouă (Iunie, N-rul 9) consacrază două articole lui Ibsen, care dovedesc încă odată, că realitatea e mai tare de cit teoria. Teoreticienii „artei pentru artă” de la această revistă, se ocupă de operele lui Ibsen, judecîndu-le mai ales din punct de vedere al tendințelor lor, celiți: al tendințelor. E vorba de „mîndria de solitar a lui Ibsen”, de „Ibsen desprețuit al mulțimii”, de „desprețul pentru

plche", care „explică” toată revolta lui", o „revoltă distrugătoare, care se prefăce într'un îndemn spre acțiune"... „Să nu ne oprim niciodată la ce au crezut alții etc.", e filozofia lui Ibsen. Apoi „Ibsen pune problemele sociale cele mai grave și le rezolvă într'un chip... etc." „Ibsen este un nemulțumit de viața societății de azi"... În cutare piesă sînt „aspirațiile și idealurile autorului"... „Viața de familie așa cum se întemeiază astăzi, este oarte deseori obiectul lovirilor lui Ibsen"... „Eroii cărăi care se îndreptăază simpatia scriitorului norvegian... sînt aceia care urmăresc un ideal de viață, altul de cel al societății în care trăiesc"... „Ibsen voeste distrugerea a tot ce e putred... Trebuie o societate nouă". Apoi, dacă așa judecați opera lui Ibsen, pentru ce vă ridicați împotriva teoriei că artistul e tendențios? Și, se poate, ca d-voastră să fiți prea „tendenționiști", să fiți *lezisti*, căci prea afirmați că Ibsen „*erca*" lucruri, care poate, *rees* numai din opera sa, din alitudinea sa față cu viața...

Mai e, în acest Nr. un articol just al d-lui Mazilu, care însă se încearcă să facă spirit asupra noastră. D. Mazilu are o minte prea așezată și serioasă și, de aceea, nu poate face spirit.

În Nrul 10, d. Pompiliu Eliade, un fel de ministru plenipotențiar al culturii franceze la noi, spune unele lucruri bune și altele greșite în privința raportului d-lui Majorescu despre poeziile lui Goga. Dar d. Pompiliu Eliade e dintre aceia, care niciodată, cînd scrie, „nu se poate uita pe sine": D-sa caută în totdeauna efecte de stil... D-sa face întotdeauna „pe franțuzul"...

Aprecierile asupra scriitorilor, în „Cronică", sînt ca întotdeauna, dictate de un strașnic gust estetic: Revista care a vorbit cu despreț de Goga, descoperă talent în D. Karr, etc.

Săptămîna.—(Iunie). O admirabilă „revistă" a chestiilor la ordinea zilei,

scrisă de un om de o inteligență „în afară de linie" și de o cultură variată, care-i permite să-și dea părerea sa întotdeauna interesantă—o primești ori n'o primești. D. Panu e un gînditor și întotdeauna are o considerație originală ori picană asupra chestiei pe care o abordează.—Cine vrea să fie la murit de un spirit clar în privința chestiilor politice interne, să citească această revistă.—În luna aceasta d. Panu s'a ocupat cu chestia conflictului nostru cu Grecia. În acest conflict, zice d. Panu, principiile internaționale sînt în contra noastră, pentru că Grecia nu ne-a atacat pe noi *direct*, nici în supușii noștri, nici în privința tratatelor noastre cu ea, nici față cu autoritățile noastre. Dar, zice d. Panu, noi avem drept să rupem relațiile, pentru că Grecia comite barbarii pe socoteala unor populații (care din întâmplare ni sînt consingene) și deci, se arată ca un popor barbar,—cum Anglia a rupt relațiile cu Serbia. Și mai avem dreptul să indemnăm și pe celelalte popoare să nu uite nici ele principiile de umanitate și civilizație.—Aiuera, d. Panu numește „salvafăcie" punerea de suprataxe asupra supușilor greci, căci dacă nici în caz de războiu cu armele nu se face așa, cu atîta mai puțin într'un războiu diplomatic, care trebuie dus de la guvern la guvern, de la frontieră la frontieră, și atîta tot. La noi, zice aiurea d. Panu în chestii de politica externă se caută „intenția", și nu rezultatul: un guvern e aprobat de opinia publică, nu cînd capătă un rezultat, ci cînd dovedește o intenție „patriotică", fie chiar că dă naștere la incurcătură și nu duce la nici un rezultat...

O altă chestie, de care s'a ocupat mult d. Panu în luna aceasta e „expoziția națională", pe care o consideră nu mai ca un *număr*—scump—din programul serbărilor jubilar. D-sa o socotea inutilă pentru noi, utilă nu-

mai pentru Austria și Ungaria, care fac, la noi, reclamă mărfurilor lor. Și în mai multe numere d-sa ridiculizează „exhibiția” de la București cu acea mușcătoare ironie, care este una din tețele cele mai strălucitoare ale spiritului d-lui Panu.

Din „Amintirile de la Junimea”, în afară de cea ce am relevat la „Miscellanea”, mai amintim ceea ce ne spune d-sa despre Conta: cum și-a început acesta cariera de filosof, prin imprumutarea de la d. Panu, a cărții lui Spencer „Primele Principii”. Apoi faptul că în 1879, când s'a ntors d. Panu de la Paris, *Junimea* deja nu mai reprezenta o doctrină, nu mai era o școală literară.

Într'un articol despre portul Constanța, d. Panu crede că chestia cea mai importantă pentru viitorul nostru, în vederea căreia trebuia să ne combinăm toată politica și forța militară, este păstrarea Dobrogei. D-sa crede că e venită vremea a se intrupa definitiv Dobrogea Regatului, prin acordare de drepturi politice.

Grain bun (Revista Aromânească.—Iunie, Anul I. No. 3). D. N. Macedoneanu arată marea nevoie ce se simte în Macedonia de cărți didactice, precum și de o literatură ușoară în dialect. În acest articol, d-sa ne mai spune că, dacă acum sînt mai multe școli în Macedonia, dacă chestia Românilor de acolo e mai la ordinea zilei în Regat,—în schimb, acum 20 de ani „poporul care ținea cu noi” era mai entuziast.—D. Th. Capidan susține nevoia ridicării dialectului macedonean la rangul de limbă literară, din două considerații: a diferenței mari dintre acel dialect și cel daco-roman și din cauza situațiunii geografice, care expune pe Aromîni a fi asimilați de popoarele de prin prejur, dacă nu-și făuresc „inea din școală acel egid național, care nu-i decît *dialectul literar*”. Într'un articol „Fluerul la Romîni”,

se spune că elimologia dată de colaboratorul nostru, d. Pascu, „nu-i admisibilă”. D. Pascu nu e aici. Dacă va crede de cuviință, va răspunde. În afară de acestea, revista mai cuprinde bucăți literare în dialect.

Revista Generală a Invățămîntului (București, Iunie).

Cu acest No. revista intră în al doilea an de existență. Activitatea din întăul an e rezumată de d. Lupu-Antonescu în un „*An de Muncă*”.—D. Spiru Ilareț, în „*Un cuvînt despre recrutarea profesorilor universitari*”, arată campania ce o duc ei-și-va dintre colegii d-sale împotriva acelei părți din legea de la 1898 care privește recrutarea corpului didactic superior.

D-sa declară că „în act de modul cum a procedat Universitatea din București, cu ocazia onora din numirile din urmă, că legea a fost nesocotită cu totul, și că s'au produs toate incidentele la care da altă dată loc concursul, și cari fuseseră înlaturate prin legea din 1898.”—Dl. Sp. Popescu, în „*Controlul Invățămîntului*”, se ocupă în special de revizorii școlari.

Cultura Romănu (Iuși, Malu-Iunie).—În, „*Regels Carol I ca pedagog*”, d. I. Găvănescul pune în evidență ce se datorește Regelui, cu privire la reformele mari realizate în organizarea școlilor, în cursul celor 40 de ani de domnie.

Mercure de France. — În N-rul de 15 Iunie, d. P. G. La Chesnais scrie un articol despre Ibsen, în care, mai cu samă, vrea să caracterizeze personalitatea poetului, în jurul căruia s'a creat o legendă: că ar fi fost un personaj tragic, veșnic stăpînit de o minie surdă, fără prieteni, fără patrie, dușmănos, etc.—În realitate, el a fost omul datoriei—datoria față cu sine, față cu menirea ce și-a dat'o vieții, față cu opera sa. Prietenilor le cerea mare discreție față cu persoana lui și, în schimb,

Ie-o acorda și el. — El trata arta sa cu un spirit științific, observa neconștient și personajele sale au existat: Nora, spunea el, era numele scurtat al unei Lenore.—Avea obiceiul să nu spună nimăruie ce scrie, nici ce bucăți concepe, nu-i păsa de critică, nu polemiza... de cit prin operele sale. In opera sa complectă, nu s'au putut aduna de cit cincis discursuri. Știa nemțește, italienește mai puțin, puțin englezește, nu știa franțuzește. Cetea puțin, n'avea mare cultură. Pe Shakespeare l'a celtit foarte tîrziu. In tinerețe se ocupase cu pictura, pentru care avea talent, și-și alcătuisse o colecție de tablouri ai pictorilor Renașterii italiene, pe care o purta cu dînsul. La început in Norvegia, a fost contestat ca autor dramatic, dar i s'a recunoscut in lo'deana calitatea limbii: la început scria in limba literară daneză.—A fost un om plin de incredere in el, pe care nimica nu l'a făcut să se îndoiască; această concentrare a forțelor spre un scop este caracteristica lui Ibsen, după Brandes. El n'a simțit „ironia soartei omenești“ de cit in ultima perioadă a vieții. atunci cînd, cum declara, scopul său nu era de cit să zugrăvească oamenii. Dar in maturitatea sa, cînd a produs capodoperile sale, el își făcuse din viața sa un apostolat: Toate piesele sale sînt ilustrarea unor probleme. sînt atacuri viguroase împotriva acelor fapte și concepții sociale, pe care le socotea ca primejdioase, ca înjositoare pentru dezvoltarea omului ca om. A spus de mai multe ori *ce voia* prin dramele sale.—Acest mare scriitor, acest om de o adîncă senzibilitate, avea o atitudine hotărîtă și clară față cu viața. Această atitudine nu numai că pătrunde prin opera sa, dar el chiar voește s'o facă manifestă... S'ar putea spune că el a fost un *tezist*—și, s'a spus in această revistă, un ori cui îi e permis să fie *tezist*. Ibsen a fost

așa de mare, că dramele sale, de și teziste, fac parte din arta nemuritoare, din acele opere care caracterizează un veac și rămîn pentru totdeauna.

La Nouvelle Revue. Iunie 1906.

Léo Claretie, in „La Crise Hongroise“, publică un memoriu al contelui Apponyi asupra situațiunii politice in Ungaria, pe care il însoțește cu oare-cari comentarii.

Memoriul contelui Apponyi nu ne interesează; ni e cunoscută această concepție, care nu vede in criza actuală, dacit „lupta pentru libertate și suveranitate națională in potriva puterii absolute, care caută să știrbească „(lézarder) zidurile străvechii noastre „constituțiuni“,—fără nici o aluzie la situațiunea naționalităților.

Dar și însu-și d. Léo Claretie, in comentariile sale atinge această situațiune numai in treacăt in următoarele două pasagii caracteristice:

„Transilvania e mai ales locuită de „Romîni, e Alsacia-Lorena a Romîniei, „care nu și-a pierdut încă nădejdea „să-și regăsească o dată pe fle-sa isgonită. Aceasta crează între cele două „popoare vecine o ură ireductibilă“...

Și in alta parte:

„La Budapesta,—unde sînt amestecate prea multe rase și-s prea mulți „evrei (acest oraș e poreclit *Juda-Pesta*),—partidul patriotic e împiedicat și îngreuiat de oare-care apatie. „El însă își ia revanșa in provincie, „acolo unde nu se lovește de indiferența Sașilor, Svabilor, *Romînilor*, „Slovacilor, Săcuilor (sic!)“...

Toate acestea nu deschid ochii d-îui Léo Claretie...

Și acest domo, care de atîtea ori a vizitat țara noastră, n'a reușit să-și adune informațiuni mai exacte și mai complecte...

Cea-ce de alt-fel nu va împiedica de sigur o nouă sărbătorire la București a acestui „floromîn“...

La Revue, Iunie 1906.

Cititorii noștri au văzut, din articolul „Alianțele de azi”, al colaboratorului nostru I. G. Duca, publicat în No. trecut al „Vieții Rominești”, slăbirea triplei alianțe și cauzele care au provocat-o. În același ordine de idei, credem interesant să rezumăm articolul, publicat în urmă de revista franceză și intitulat *Nașterea și moartea Triplei*, în care Alexandre Ular stabilește aceleași cauze ale întemeierii și slăbirii acestei alianțe între popoare. Principala cauză care a adus desființarea legăturii atât de îndelungate dintre Germania, Austria și Italia, este schimbarea imensă care a intervenit în ideile popoarelor în ceea ce privește conducerea intereselor lor: de unde pe vremea congresului de la Berlin, cînd s'a făcut triplea, interesele popoarelor erau conduse de dinastii și de diplomați la întuneric, pe așezuri, —acum, la conferința de la Algeșiras, cînd se pune în evidență desfacerea triplei alianțe, tratativele diplomatice se conduc la lumina zilei, în văzătul tuturor; de unde altă dată ziaristii trebuiau să recurgă la tot felul de mijloace pentru ca să afle cîte ceva din dezbaterile vre-unui tratat, acum chiar diplomații le dau toate informațiile și documentele spre a le împărtăși lumii întregi. Astfel popoarele își dau samă de interesele lor și fac presiune asupra hotărîrilor ce trebuiesc luate, și de aceea nu mai poate dăinui o alianță, care nu se bazează pe interesele popoarelor și pe sentimentele lor. Ce a dat naștere Triplei alianțe? Dorința a trei autocrați de a se apăra reciproc și de a-și asigura avantajele cîștigate de curînd, Germania se temea de Franța care se ridica repede după 1870, de panslavismul Rusiei, de puterea Angliei și de Papalitate, care dezlănțuise în Germania acea luptă — Kulturkampf — care putea să distrugă unitatea națională atât de greu încheiată. În același timp și Austria și Italia aveau

interese contrare unor din aceste puteri. Austria era dușmănită de Rusia pentru avantajele ce le căpătase în țările balcanice și se temea de Anglia, care avea interese în Orient. Mai ales contra tendințelor panslaviste ale Rușilor, aveau interes Germania și Austria să facă un bloc puternic german. Cît despre Italia, ea datoră mai întai Germaniei Roma și Veneția, adică unitatea ei; apoi ea avea nevoie de sprijin contra Papalității, căreia îi luase Roma, — lucru pentru care Italia își atrăsese dezaprobari Franței. Mai avea Italia teamă și de Austria, cu care era în continuă încordare în Tyrol și la Triest, și a cărei dinastie sprijinea Papalitatea; și dacă în contra Austriei nu avea cu cine să facă alianță, numai prin mijlocirea Germaniei își putea asigura liniștea. Natural toate aceste combinațiuni se făceau în cercurile conducătoare și serveau interesele dinastiilor, — popoarele nu știau cum se sacrifică interesele și sentimentele lor, interesele dinastiilor și ambițiunii diplomaților. Popoarele continuau a se purta așa cum simțeau ele: împotriva alianței oficiale, poporul italian iubea pe Francezi și ura pe Austriaci; Austriacii, la rîndul lor urau pe Italiani și alianța s'a făcut numai fiindcă a fost impusă de Germania; cît despre Unguri, ei au văzut că Tripla alianță era numai un mijloc de dominație a Germaniei în Austria, și că mulțumită ei li s'a refuzat limba de comandă națională în armată. Astfel, în ceea ce privește pe Italia și Austro-Ungaria neoficială, tripla alianță apare ca ceva factice, ne popular, și contrar intereselor naționale. Pentru Germania, iarăși nu poate fi populară această alianță cu niște popoare slabe ca Austro-Ungaria cea frămîntată de lupte interne naționale și Italia. Și încă tot mai mergea cîtă vreme aceste două țări făceau interesele Germaniei: Italia ca putere maritimă pe Mediterana

contra Franței, Austria ca putere Orientală contra Rusiei. Dar de îndată ce aceste două popoare au început a răla oare-care veleități de independență și au început a face angajamente pe sâna lor, fără să ceară consimțământul Germaniei,—ori ce considerație pentru Triplice a dispărut și în Germania. Astfel desfacerea triplei alianțe s'a făcut de fapt mai de mult; dar a rămas latentă, pentru că a lipsit prilejul ca ea să izbucnească. Incidențele diplomatice din urmă și ciocnirile de interese care fac desfacerea ei oficială inevitabilă, nu au interes decît că arată clar dinastiilor și diplomaților, că combinațiile lor făcute contra intereselor și sentimentelor popoarelor nu mai pot isbuti astăzi.

La Revue Socialiste, Iunie.

Indrăzneala și sinceritatea cu care scriitorii nordului abordează cele mai dificile chestiuni sociale, îl fac pe C. Bos să se ocupe cu *problema egalității sexelor în literatura scandinavă*. Autorul explică mai întâi cauzele care au făcut ca scriitorii scandinavi să se ocupe mai mult de această chestiune; fiind protestanți sint preocupați mai mult de problemele morale—și problema sexuală e dintre cele mai însemnate—; avînd o morală mai „dificilă” de cît popoarele latine, ei au exigență de constituția nebănuită în aceștia din urmă; problema sexuală e în legătură cu feminismul, care preocupă foarte mult spiritele; absența prejudecăților le îngadue să îmbrățișeze mai viu ideile cele mai nouă, și să înțeleagă toată întinderea teoriilor lui Darwin, ale lui Taine și ale lui Stuart Mill; apoi, nefiind încercați de tradiția clasică, realismul nu le inspiră nici o leamă, așa că îndraznesc să aducească ori ce chestiune. Cum se prezintă problema egalității sexelor la scriitorii scandinavi? Pot fi două soluții ale acestei probleme: ori să înceteze privilegiile nedrepte ale bărba-

tului, ori să se dea și femeii aceleași privilegii. Prima soluție o găsim la Bjoernson. În piesa „Mănușa”; Svava Ries părăsește pe logodnicul ei pentru că el a avut relații sexuale cu alte femei, pe cînd ea e pură; tot ast-fel Magnhild, părăsește pe soțul ei, chiar din sara nunții. Așa le dictează conștiința lor a acestor femei scandinave. Piesele aceste, în special cea dintâi, au avut foarte mare influență asupra femeilor în Norvegia mai ales.—Cealaltă soluție (libertate egală pentru femei ca și pentru bărbați) o găsim la Garborg și la Strindberg. În piesa „Tinereța”, fata Ana Malene nu se consideră mai vinovată de cît Jens fiindcă a păcătuit cu el, iubindu-l; și cînd acesta se însoară mai tirziu cu o fată din oraș, și ea se mărită—are dreptul să facă aceasta—cu Per. Astfel femeia, la Garborg, poate avea și ea un trecut al ei, cum poate avea și barbatul. Același autor arată, în piesa „La mămuța”, inconveniențele vieții de virgină, pe care societatea o impune fetelor. Mai puternic arată aceste inconveniente—une ori adevărate dezastre—Strindberg în „Domnișoara Julia”: aceasta după ce rupe cu logodnicul ei, se aruncă aproape nebună în brațele unui servitor. Astfel natura își reclamea drepturile ei.—Din toate acestea se vede că scriitorii scandinavi se pun din punctul de vedere al dreptății pure, și această înfrîngere a prejudecăților e originalitatea lor.

La Nature 28 Aprilie 1906.—Dr. E. Brumpt, șef de lucrări practice la Institutul de medicină colonială (Franța). *La Maladie du Somnil*. Autorul, bine cunoscut în lumea științifică prin lucrările sale asupra Tripanosomilor (paraziți din sînge) producători de boală (tripanosomose), ni dă un rezumat foarte clar și instructiv asupra boalei somnului produsă în special de *Tripanosoma gambiense*, parazit în sîngele omului, descriind în

aceiași timp localizarea, simptomele, cauzele acestei boale precum și mijloacele de a lupta în contra ei.

I. *Distribuția geografică.* Boala somnului a fost semnalată în mai multe localități de pe coastele Africei, cuprinse între Dakar la nord și Benguela la sud. Boala e localizată în special de-a lungul râurilor. În interiorul continentului negru, aceasta boală e endemică în mod sporadic cum e d. ex. în Mayomba franceză. În Congo de Jos, precum și pe marginea marilor fluvii de la Stanley pool până la postul Noui Anvers, unde ea a apărut de cîțiva ani. Cazuri izolate au fost semnalate și în toate posturile belgiene printre soldați și lucrători. Ouganda, contaminată în 1896. a suferit în 1901 ravagiile teribile cauzate de boala somnului.

II. *Etiologie.* În urma descoperirii lui Castellani și a cercetărilor misiunii engleze și franceze, să știe azi că boala somnului e datorită introducerii în sângele omului a unui mic animal parazit cunoscut sub numele de *Tripanosom*. Acest parazit face parte din grupul Protozoarelor flagelate și e ușor de văzut în siuge din cauza mișcării lui spirale. Lungimea lui e de 25—30 mîmii din milimetru. Structura lui se poate studia luînd o picătură de sânge infectat de acest parazit fixînd-o pe o lamă de sticlă, colorînd-o după diferite metode, în genere simple și privind-o la microscop. Acești Tripanosomi sunt inoculabili mai la toate mamiferele.

III *Modul de transmisiune.* Boala somnului nu e nici contagioasă nici ereditară. Din observațiile făcute, s'a constatat că populațiile dealului fluviiilor și a izvoarelor umbrite sînt în special contaminate pentru că aci se găsește, în mare număr, o specie de muscă care e agentul de transmisiune a boalei. Inadevar, după ce Castellani a descoperit parazitul acestei boli,

Brumpt a emis în 1903 ipoteza că acest parazit se transmite de la individul bolnav la cel sănatos prin intermediul unei insecte înțepătoare specială Africei și că acest insect nu poate fi de cît musca numită popular în Congo *tse-tse* (*Glossina palpalis*), după cum frigurile de baltă (malaria) se transmite la noi prin înțepăturile unei specii de țînțar (*Anopheles*).

IV. *Musca tse-tse* sau *Glossina palpalis* sînt insecte dilericee, a căror talie variază între acea a muștei domestice și acea a albinei, după speciile ce examinăm. Se cunosc până la 7 specii de aceste muște bine caracterizate. Toate au caracterul comun de a prezenta aripele indoite pe spate în plan orizontal, întocmai ca lamele unei perechi de foarfeci, cea-ce le distinge ușor de celelalte muște înțepătoare de pe la marginea râurilor cum sînt d. ex. și țânții, cari au aripele răschirate pe spate.--Azi e dar perfect de bine stabilit că *Glossina palpalis* transmite parazitul boalei somnului. Din experiențele făcute de D-rul Grieg reeșă că și *Glossina fusca*, *Gl. pallipes*, *Gl. fusca*, și *Gl. longipennis* pot transmite boala somnului. Dar, din toate aceste specii, *Gl. palpalis* e cea mai răspîndită în Africa occidentală și centrală și prin urmare cea mai de temut.

Azi, grație lucrărilor lui E. Ansten și Brumpt se cunoaște distribuția geografică a acestei periculoase insecte. Ouganda, care acum cîțiva ani nu cunoștea boala somnului, a perdut azi aproape cu totul populația sa bogată de pe marginele lacului Victoria. Tot astfel și în multe alte localități de pe marginea Nilului de sus, Congului și aproape a tuturor afluenților Congului. *Glossina palpalis* trăește în mare număr numai pe marginea râurilor, de acea satele situate la 2—3 Km. departe de râuri n'au boala somnului.

Transmiterea parazitului care pro-

duce boala somnului se face în modul următor, aproape identic cu transmiterea parazitului malariei.

Cînd musca *Glossina palpalis* înțapă un om deja bolnav, o dată cu sugerea singelui înghite și un număr mare de *Tripanosomi* paraziți cari se înmulțesc în urmă în stomacul muștei, în general femelă. Din stomac, acești paraziți pot trece și în glandele salivare de unde apoi se pot mai ușor inocula la alt om. Așa, cînd o muscă astfel infectată înțapă un individ sănătos, ea transmite acestuia și parazitul boalei.

V. *Simptomele boalei.* Indată ce parazitul boalei a făcut erupție în sine, bolnavul, după o incubatie de o lună (Dutton), e atins, la intervale de timp mai mult sau mai puțin lungi, de accese de friguri neregulate însoțite de slăbiciuni. Această stare poate dura maximum 6—7 ani sau minimum un an. Tratatamentul chininei n'are nici o influență în combaterea boalei. Acestei stări urmează faza meningitică, o fază de hipnoză sau boala somnului, manifestată prin o slăbire musculară considerabilă a bolnavului, dîndu-i aparența unui individ adormit. Somnolența zilei contrastează adesea cu o agitație nocturnă însoțită adesea de delir și la urmă producînd moartea.

VI. *Lupta în contra boalei somnului.* Terapeutică și seroterapia n'au dat până acum nici un rezultat satisfăcător în combaterea boalei.

Mijloacele profilactice recomandate de Brumpt, care a studiat chestia la fața locului sunt :

a) De a împiedeca emigrarea populațiilor infectate de boala somnului în alte regiuni sănătoase unde există și musca transmitătoare de paraziți precum și a populațiilor sănătoase în regiunile infectate.

b) De a se studia distribuția geografică exactă a muștei *Glossina palpalis* în o țară determinată. Și cînd

se găsească localități indemne să se stabilească acolo sale, avînd grija de a se tăia arborii din împrejurimile izvoarelor, unde se aprovizionează indigenii și de pe la marginea fluviilor unde ei pescuesc.

Doctorul Brumpt a expus la congresul Colonial din luna Iunie 1904 toate aceste măsuri profilactice pe care guvernul francez le-a și pus în aplicare la Loango.

Nuova Antologia, Iunie 1906.

Intr'un articol intitulat *Condamnarea lui Rousseau la Geneva*, Carlo Segrè analizează lucrarea, de curind apărută, „L'affaire J. J. Rousseau” a lui Ed. Rod. Autorul aduce laude criticii franceze pentru modul cum a expus chestiunea, pentru sirguita, cu care a cercetat toate documentele relative la ea, pentru analiza judicioasă a împrejurărilor vieții politice și sociale de pe vremea aceia, și face și un rezumat al afacerii. Cite-va săptămîni după apariția lui „Emile” (în Mai 1872), Parlamentul din Paris ordonă ca scrierea să fie arsă și autorul arestat. Dar Rousseau avu timp să fugă în Elveția. Aice însă, cinci zile după sosirea lui, „Micul Consiliu” pronunță o sentință analogă cu cea din Paris, bazîndu-se nu numai pe „Emile”, dar și pe „Contractul social.” Astfel se naște „afacerea”. Cetățenii din Geneva protestează contra violării libertății, cu ocazia procesului Rousseau, printr'o „representațiune” către marele Consiliu. Magistratul dînd răspuns vag și nesatisfăcător, protestările se reînnoesc și afacerea devine o adevărată chestiune constituțională : e vorba dacă „Micul Consiliu”, organ al puterii executive are facultatea de a decide asupra „representațiunilor” cetățenilor, sau e dator a convoca, pentru a lua decizii în asemenea cazuri, „Consiliul General”. Se formează două partide : „negalivii” cari nu admit necesitatea de a convoca Consiliul general, și „repre-

sentanții" cari o susțin. Tronchin susține primul punct de vedere în „Lettres de la campagne” și Rousseau îi răspunde, susținând teza contrară, în „Lettres de la montagne”.—Dar grupul clerical montează poporul de jos contra lui Rousseau și acesta e nevoit să părăsească Șvițera și să răătăcească prin țări streine, lăsând în urma lui flăcările discordiei civile. Astfel „afacoren” Rousseau e tot odată o pagină din istoria Genevei, pe care Ed. Rod a știut s'o dea în toată lumina ei.

Rivista d'Italia, Iunie 1906.

Într'un studiu bine informat despre *propaganda antimilitaristă și antimilitară*, Felice de Chaurand de St. Eustache, un ofițer superior, ne dă date foarte interesante asupra chestiunii înarmării.

Autorul, ca ofițer că este, susține militarismul ca o garanție pentru pace și justifică enormele cheltuieli, ce se fac cu întreținerea armatelor, prin folosul pe care ele îl aduc prin aceea că asigurând pacea, înlesnesc progresul omenirii pe tereul economic și cultural. Totuși cifrele pe care ni le dă, sînt mai elocvente de cît toate deducțiunile autorului și ne arată cîtă dreptate au toți acei cari luptă pentru desființarea acestei instituții, iar argumentele adversarilor militarismului, pe care le rezumază, sînt mult mai convingătoare de cît ale sale în favoarea înarmării.—Cele dintîi propuneri în sensul unei păci generale, le găsește autorul în secolul XVII, formulate de Hugo Grovs în scrierea sa „Dreptul ginților”, prin care propune restricțiuni împotriva tendințelor de cucerire; mai apoi Sully, ministrul lui Henric IV, publică în 1630 o schemă a unei federațiuni europene; nu mult după aceasta, Abatele de St. Pierre formulează un proiect de pace perpetuă între popoare, care are mare răsuneț. În Italia barbați ca Parini, Muratori, Alfieri și alții au fost partizani hotă-

riți ai desființării războaelor. Împotriva ideilor acestora, J. de Maistre opune, în secolul al XIX-lea, teoria luptei perpetue și are ca discipoli pe Proudhon, Lacordaire, Bagehot, Moltke, de Vogüé, Carducci și alții. Dar și mai mult se mărește numărul partizanilor păcii: Rousseau și Kant, Benthan și Saint-Simon, Fichte și Bastiat, V. Hugo, Cobden, John Bright și alții sînt contra războaelor; dar fie care e din alte motive și de multe ori faptele nu li se împacă cu vorbele: astfel un Alfred Nöbel întemeiază premii pentru propaganda contra războaelor, el care a descoperit nitroglicerina, unul din cele mai teribile mijloace de luptă. De la 1814 cînd apărură în America și Anglia „Societăți ale păcii” cu caracter religios, ele se răspîndiră tot mai mult, trecură pe continent luînd un caracter umanitar și social-politic, și avură de urmare Congresele internaționale pentru pace, care au început la 1843 la Londra și s'au urmat tot mai numeroase. Astfel s'a reușit cu unele diferendă între popoare să se rezolve pe cale pașnică,—ceia ce n'a împiedecat ca chiar Nicolae al II-lea, marele partizan al păcii universale, să poarte cunoscutul războiu cu Japonia. Din această cauză și pentru că statele, din neîncredere, se înarmează mereu, conferințele pentru pace nu au mare succes.—Propaganda contra militarismului se face cu mult succes pe tereul economic. Deja Montesquieu, în „Esprit des lois”, punea în evidență pagubele pe care le aduce lumii țînerea sub arme a o mulțime de oameni. De-atunci încoace, pe baze statistice, s'a aratat de către oameni de știință urmările grozave ale militarismului: pagubă de oameni, de brațe și de avuție; după Passy, Leroy-Beaulieu, DeBlock se pierd, în timpurile moderne, prin războaie milioane de oameni și miliarde de franci; iar după un calcul al lui Flammarion, omenirea ar fi pierdut în

războaie 1200 miliarde de oameni, ceia ce ar veni 46 oameni pe ceas în timp de patruzeci de secole. Afară de aceasta, în timpul războaielor, statele se înglobează în datorii, iar particularii sărăcesc. S'a propus, ca remediu contra războaielor, dezarmarea generală, dar—nici un stat nu vrea s'o pue în aplicare cel dintâi, ba, din potrivă, toate se înarmează tot mai puternic. Totuși o propagandă intensă în contra militarismului se face și prinde din ce în ce mai mult. Socialiștii, reprezentanții muncitorimii, care nu are de câștigat nimic din lupte, ba din potrivă, are totul de pierdut, duc o campanie susținută contra acestei instituții. Apoi diferiți oameni de știință, literați și artiști luptă pe toate căile ca să discrediteze militarismul. Din conferințele lui Guglielmo Ferrero ținute la Milano în 1898 și tiparite apoi din „Criminalogia sociale” a lui Colaianni, din „Psychologia militarului profesional” a lui Hamou, din ultimele serii ale lui Tolstoi și altele, rezulta că violența și spiritul de eotropire, din care naște războiul, e cauza decăderii societății, că armata e un mijloc de nedreptățire, că militarismul are o influență demoralizatoare a opra tinerimii, că oprește libera dezvoltare a individului, că virtuțile luptătorilor au devenit azi caracteristica răufactorilor și altele. Pe de altă parte scrieri ca „Mica garnizoană” a lui Bilse, „Războiu și pace” a lui Tolstoi, „Jos armele” de Berta Sutner și altele au discreditat războiul și militarismul. Astfel se observă în public oare-care dușmănie contra instituției armatei, mai ales că uneori e întrebuintă contra poporului nemulțumit. Autorul, îngrijorat de simptomele care se manifestă, propune remedii: să se facă propagandă în favoarea militarismului, să se dea instrucție analfabeților în armată pentru ca să se vadă că armata aduce foloase oamenilor, să se

dea mai mare dezvoltare educației fizice, să se infiltreze în sufletele copiilor din familie și din școală sentimente patriotice etc. Articolul e strigătul de alarmă al unui om interesat pentru armată și starea sufletească a auto-ului ne arată cit de mult s'au răspindit în Apus ideile învorbabile unei înfrățiri generale între popoare.

Rendiconti del Circolo Matematico di Palermo (Tomo XXI, fascicolo 1) conține un articol *Sur la dynamique de l'électron* al profesorului H. Poincaré.

Aberația luminii și fenomenele optice și electrice cari se rapoartă la aberația luminii păreau la început că ne vor da mijlocul de a pune în evidență mișcarea absolută a Pământului, adică—nu mișcarea relativă, raportată la aste —ci mișcarea raportată la eter. Fresnel încercase, dar a recunoscut că mișcarea Pământului nu influențează legea refracției și ale reflecției. Alte experiențe analoge, în care nu se ținea seamă de cit de termenii de gradul I-in, în privința aberației, au dat rezultate negative. În sfârșit *Michelson* a imaginat o experiență în care termenii de gradul al doilea, în privința aberației, deveneau apreciabili—dar rezultat l a fost tot negativ.

Se pare deci că nepuțința, în care ne găsim, de a pune în evidență, în mod experimental, mișcarea absolută a Pământului este, nu o întâmplare nenorocită, ci o lege a Naturii. Care este această lege? Lorentz și Fitz Gerald au presupus, la început, că corpurile sufăr o contracție, în sensul mișcării Pământului, proporțională cu pătratul aberației. Totuși ipoteza aceasta, care explică experiența lui *Michelson* și a predecesorilor lui, nu-i suficientă în cazul general. Atunci Lorentz a căutat să și modifice și să și completeze teoria pentru a o pune în perfectă concordanță cu postulatul re-

lătității (*Electromagnetic phenomena in a system moving with any velocity smaller than that of light*, în *Anualele Academiei din Amsterdam*, 27 Mai 1904).

Ideia lui Lorentz este următoarea: dacă putem imprima unui sistem o translație comună fără ca nici unul din fenomenele aparente să fie modificat pricina este că ecuațiile unui mediu electromagnetic nu sunt alterate de anumite transformări: două sisteme, unul nemișcat și altul în translație, devin imagini exacte unul a celuilalt.

Despre această teorie a lui Lorentz se ocupă Poincaré în articolul său. Rezultatele lui Lorentz le regăsește Poincaré pe cale matematică, cu ajutorul teoriei grupelor și completează teoria în multe părți însemnate. Așa, de exemplu, Poincaré determină forța care explică în același timp și contracția și translația.

Deutsche Revue (Iuni, Stuttgart). *Baronin Babo-Vivenot* (Tokio) „Coreeanii de astăzi“. Se știe că negocierile marchizului Ito, cel mai mare om de stat al Japoniei, au fost încununate de izbândă și că astfel Coreea a rămas în mâna sa pe viitor conducerea politicii ei externe să fie încredințată Japonezilor. Auzirea era de că acest fapt trebuie considerat ca un succes al civilizației și că va contribui mult la menținerea păcii în extremul Orient. Pentru a dovedi rolul civilizator pe care Japonia îl va juca în urma convențiunii de curând încheiate, autoarea arată pe scurt drumul parcurs până acum de Coreea.

Învațătoarea Coreei a fost China, în acea epocă îndepărtată, care astăzi e numită clasică. Obiceiuri și moravuri precum și scrierea și erudiția imperiului cehesc străbătura în Coreea și odată cu acestea și doctrina lui Confucius. De atunci încolo Coreeanii n'au mai făcut nici un progres; toată educația lor de astăzi se rezumă

în străduirea de a forma oameni după tipul tradițional al celor de acum 1500 de ani. De aici la dinșii o desăvârșită lipsă de pricepere a prezentului și a cerințelor lui. Din Coreea, civilizația și-a luat drumul spre Japonia și în curând are loc un însemnat contact între regatul insulelor și între peninsula; din anul 50 a. Ch. datează prima menționare a Japoniei în istoria coreeană. Cu cât însă Japonia se ridică cu atât Coreea decădea. Cu toate acestea, pe cât de vechi sînt relațiile între aceste două popoare pe atât de veche este și antipatia pe care Coreeanii o au față de Japonezi.

Această antipatie—aproape ură—izvorează din totala deosebire de caracter și de concepții. Japonezii sînt un popor iubitor de arme, al căror suprem ideal e de a muri pe cîmpul de luptă; Coreeanii din potrivă, desprețuiesc armele și nu au de cît ambiția de a câștiga o erudiție prin care să se asemene cu Confucius. Coreeanii consideră Buddhismul ca cea mai de jos treaptă a cultului și desprețuiesc adine o țară în care acesta a ajuns în floare, cum e în Japonia. Apoi, pe cînd Japonezii sînt oamenii cei mai exacti și cu cea mai mare băgare de samă a detaliului în orice lucru, Coreeanii sînt oamenii cei mai nebagători de samă și mai neglijenți de pe fața pămîntului; ei niciodată nu gîndesc să-și facă vreun plan pe care apoi să-l execute, ei se mulțumesc cu procedurile tradiționale. De asemenea o completează deosebire și în ceremonialurile lor; Japonezii sînt cunoscuți pentru politețea lor extremă, Coreeanii din potrivă, consideră semnele de politețe ca ceva nedemn. Ca impresie generală, pentru cine i-a văzut de aproape, Coreeanii sînt detestabili: murdari, leneși, necinstiți, ignoranți și plini de superstiții; cultura poporului e absolut neînsemnată: au numai 50 de școli populare cu 3180 școlari, pentru o populație de 12 milioane. Acuma cînd

Japonia și-a luat asupra sa protectoratul acestui stat degenerat, de sigur că lucrurile au să se schimbe cu mult în bine în toate privințele.

Deutsche Rundschau (Iuni, Berlin). *Heinrich Morf*. „Pierre Corneille pentru a trei suta aniversare a nașterii sale“.

Timpul în care Corneille a apărut în literatura Franței, zice autorul, era un timp de fierbere: Agitate lupte literare erau deja deslănțuite sau se pregăteau. Literatura de renaștere a sec. XVI era în ruină și din Chaos pornea să se întruclipeze o nouă viață. Supt conducerea lui Malherbes poezia lirică fusese disciplinată. Poezia dramatică creștea încă selbatic. Tragedia și Comedia imitate după cei antici, dispăruseră pe la 1625 chiar și de nume; formele dramatice stăpînitoare erau Farsa, Pastorală și Tragicomedia. Acel care, înainte de Corneille, stăpinea scena franceză era Alexandre Hardy. Punerea în scenă era încă după sistemul medieval: toate localitățile cerute de acțiune erau dela început reprezentate unele lângă altele, (scènes à compartiments). Supt inițierea însă a Italianilor, Pastorală suferă o schimbare: se introduce regula unității de timp (la règle des vingt-quatre heures). Cel întâi autor francez care i se supune este Mairet cu a sa *Silvanaire* (1629). Noua modă însă n'a cîștigat favoarea marelui public ci numai a saloanelor și de aceea lupta care se dă în jurul acestei reguli este o luptă între „doctes“, care se sprijină pe Aristot și pe Italia și între „ignorants“, care nu iau în considerare de cît gustul lor. Prin anii 1635—36 victoria unității de timp este asigurată, dar vechile „scènes à compartiments“ continuă încă, deși teorelicianii cereau acum și unitatea de loc, care însă n'a fost stabilită de cît mult mai târziu. În aceste împrejurări apare Corneille.

Întâia sa lucrare „*Mélie*, pièce co-

mique“, incredințată actorului Mondory, avu mare succes la Paris. Celelalte piese (*La Veuve*, *La Galerie du Palais*, *La place Royale*, *La Suivante*) intitulate de Corneille „comédies“, se urmează repede unele după altele și nu conțin altceva decît intrigi galante din societatea înaltă, fără nicio descriere de moravuri. În prefețe Corneille se silește de a sili „regula timpului“ la oarecare concesiuni, cum e de pildă cerința de a lungi cele 24 de ore la cinci zile pentru cinci acte. Prin ele atrage atenția lui Richelieu, care-l cîștigă ca colaborator pentru teatrul său. După „*Medée*“ (1635) și „*Illusion Comique*“ (1636), Corneille scrie „*Le Cid*,“ tragicomedie. Piesa este imitată după scriitorul spaniol G. de Castro (*Las moçedades del Cid*, 1612). Corneille lasă la o parte toate părțile epice, face să dispară coloritul spaniol și din toate amănunțele biografice ale eroului așază ca punct central conflictul între iubire și datorie în inima lui Cid și a Chimenei, și astfel, dintr'o biografie dramatică a unui erou național, face o dramă de iubire. E cunoscută furtuna de critici stîrnită de această operă, care furtună cu vreo 40 de pamfleți și broșuri durează pînă la 1633: Scudéry e în fruntea protivnicilor, Mairet relevă cel întâi plagiatul, Scarron e de partea lui Mairet, iar Sorel ia apărarea lui Corneille. Două documente caracterizează cele două faze prin care a trecut lupta: „*Les observations*“ ale lui Scudéry și „*Sentimens de l'Académie sur la tragédie du Cid*“. După doi ani, în care Corneille, zdruncinat dureros de această ceartă, n'a scris nimic, începe seria cunoscutelor sale opere: *Horace*, *Cinna*, *Polyeucte*, *Pompée*, *Le Menteur*, *Rodogune*, *Théodore*, *Héraclius*, *Don Sanche d'Aragon*, *Andromède*, *Nicomède*, *Pertharite* (1640 pînă la 1652).

După nesuccesul suferit cu *Pertharite*, se hotărăște de a părăsi scena, de oarec, cum a zis el, „era prea bă

trîn spre a fi la modă". Acum el tipări traducerea sa în versuri a operei „Imitatio Christi”, o parafrază de 13.000 versuri, și întreprinse și o nouă ediție a operelor sale, în fruntea căreia puse trei disertații dramaturgice și în care însușește fiecare operă cu un „Examen”. Această ediție apărură la 1660.

O invitație a ministrului Fouquet, face să se deștepte iarăși pornirea poetică și în următorii 15 ani (1659—1674) Corneille mai dă 11 opere de teatru. La 1 Octombrie 1684 Corneille moare.—Toată arta lui Corneille stă în efecte puternice; el reprezintă mai cu plăcere grozăvia pe care nu uită a o împodobi totdeauna cu galanteria saloanelor contemporane; zugrăvește cele mai puternice zguduirii sufletești dar fără o fină analiză psihologică. Totul îl tratează el în mod retoric. Toată viața sa se simte încetățuit de regula unităților fără să aibă curajul de a-și scutura lanțul. Nici arta sa scenică nici analiza psihologică nu e distinsă; arta sa are ceva grosolan, ceva de bilciu. Marele poet al tragediei franceze nu e Corneille ci Racine.

Deutsche Monatschrift (Iuni, Berlin). *Dr. Hermann Tardel*. „Literatura dialectală germană și viitorul dialectului”.—Autorul se ocupă cu mișcarea literară din sudul Germaniei, în dialectul numit „neuplattddeutsch”. Nașterea acestei literaturi se poate pune în anul 1852, anul în care *Klaus Groth* și-a publicat opera sa „*Quickborn*”. Acesta este întâiul poet de talent care s'a servit de dialect. Nu după mult timp a apărut un al doilea mare talent: *Fritz Reuter*. Succesul acestor doi poeți fu așa de mare, încât—cum era și natural—se formă îndată un puternic curent în favoarea literaturii dialectale. Individualitatea acestor doi scriitori și felul succesului lor, s'nt fundamental deosebite. Groth este un poet liric, care caută ca într'un chip adevărat popular să-și obiectiveze simțirile sale puternice; succesul lui a

fost fujgerător, însă nu durabil. Fritz Reuter, din contra e un poet epic, care zugrăvește cu cea mai mare fidelitate și cu un caracteristic umor, adevărata viață a poporului. Succesul i-a venit încet, dar s'a vădit ca mult mai dăinuitor decît al lui Groth. Editorul lui a socolit vânzarea operelor sale pînă în anul 1904, la 2,700,000 de volume. Acuma, cînd dreptul reproducerii operelor sale a ajuns a fi coman, răspîndirea sa va deveni cu mult mai mare. Speranțele pe care apariția acestor doi mari scriitori, le-a deșteptat, în privința unei înfloriri a literaturii dialectale, nu s-au realizat. Nu e vorba—după bibliografia lui Seelman—de la 1852 și pînă astăzi, sînt cel puțin 300 de scriitori cari au publicat măcar o operă în dialect, dar aproape tuturor le lipsește actualitatea interesului, lipsesc opere care să fie izvorite din viața adevărată a prezentului.—Interesul viu, pentru cultivarea dialectului, a dat naștere și la o mulțime de traduceri în dialect, făcute cu scopul de a-l cultiva și a-l face mai apt pentru literatură; astfel s'au tradus Homer, din Shakespeare, Ibsen, R. Burns etc. Cultivarea și menținerea acestui dialect însă, care e numai o limbă țărănească, spune autorul, este mai mult o chestie socială decît culturală. În adevăr, prin legi putem interveni să scăpăm de peîre vechile monumente de piatră ale trecutului, dar cum putem să salvăm un monument de cultură viu? Putem salva această limbă populară numai dacă menținem în aceeași stare economică pe cei ce se servesc de ea. Dar odată cu industrializarea țării și cu atracția din ce în ce crescută spre oraș, clasa țărănească din sudul Germaniei se împuținează din ce în ce și dialectul după legi fatale va trebui să dispară.

Sozialistische Monats-Hefte (Iuni, Berlin). *Roman Streltsov*. „Duma și Socialiștii”. Tactica boicotului ale-

gerilor pentru Dumă, din partea Socialiștilor, spune autorul, s'a dovedit ca o foarte mare greșală. În adevăr ce urmăreau Socialiștii prin această boicotare? Înăun ei și-au închipuit că vor fi destul de puternici pentru a împiedeca ținerea alegerilor și în consecință în unele localități au încercat mijloace violente ca ruperea listelor, împrăștierea adunărilor. În curând însă, priceperă că o asemenea tactică nu aducea alt folos decât acela de a discredita puterea socialist în ochii marelui mase a poporului, și atunci se luă hotărârea de a se renunța la acest boicot activ. Acesta fu primul nesucces. După el veni al doilea: renunțând la boicotul activ, Socialiștii se mingăeau cu speranța că prin abținere dela alegeri, prin boicot pasiv, vor zădărnici rezoluțiile alegerilor. Ei își închipuiau că în Dumă nu vor pătrunde decât reacționari și o Dumă reacționară, de sigur, nu ar fi putut avea nicio influență asupra poporului în împrejurările actuale. Loziuca abținerii însă, nu fu nicăiri complet urmată și rezultatul fu cu totul neașteptat: poporul, dându-și seamă de interesele sale, trimise în Dumă o majoritate liberală. Astfel toată campania Boicoteștilor fu o lovitură în apă și n'aduse alt rezultat decât izolarea partidului socialist și pedesupra încă contribuă ca partidul Cadeților—care a susținut o energică agitație—să cîștige o mare influență asupra unei părți a muncitorilor. Aceasta au recunoscut-o singuri Socialiștii, care în ultimul lor congres, au hotărât ca în districtele în care se mai fac alegeri, să candideze și reprezentanți de-al partidului. Acuma în Dumă sînt vreo 14 socialdemocrați, care împreună cu așa numita grupă a muncii în număr de vreo 70, formează stînga socialistă.

Contemporary Review (London, Iunie).—În „*Forțele noastre auxiliare*“, Lt.-Col. Alsuger Pollock arată importanța armatei de uscat pentru

Anglia și preconizează o nouă organizare. Autorul crede că pentru organizarea militară a Marii Britanii, azi e absolut necesar: 1) să se întemeeze o armată regulată mai bună decît cea existentă, în stare de a fi mobilizată în două săptămîni dela ordinul de mobilizare; 2) să se pregătească o armată de rezervă, cel puțin de 500,000 soldați, care în timp de pace să facă destul exercițiu militar, așa ca în caz de război, în curs de două luni, să poată fi la nivelul armatei regulate. Idealul autorului e ca Anglia, pe lângă o flotă puternică, să aibă și o armată de uscat tot atît de mare și de bună ca a Germaniei; atunci Anglia nu va mai avea război cu nimeni, căci nimeni nu va îndrăzni să o atace.

Articolul conține o analiză amănunțită a diferitelor categorii de armată și deslușește rolul ce trebuie să aibă în apărarea țării *armata regulată, miliția, corpul voluntarilor, „The Imperial Yeomanry“ și cetățenii în general*. Autorul adaugă la urmă șase tabele statistice pentru a întări cele susținute în corpul articolului. — Dl. H. W. Massingham în „*Succesul Guvernului*“, analizează situația Cabinetului. Actualul Guvern își datorește puterea nu numai meritului propriu, dar și faptului că n'are rival: Partidul Conservator n'are nici un prestigiu în țară. Partidul Ministerial din Marea Britanie—cași cel din Franța—nu e de o singură culoare dar sprijină Ministerul în „*Bloc*“. „*Blocul*“ conține *Imperialiști, Liberali Moderați, Radicali, Semi-Socialiști*, reprezentanți ai *Partidului Muncii și Naționaliști Irlandezi*. Dintre aceștia Radicalii sînt mai puternici și au reușit, ca și în Franța, să coloreze Puterea Executivă, cu toată influența ce o exercită primul grup. Grupările mai puțin stabile ale majorității sînt partidul *Naționaliștilor Irlandezi* și reprezentanții trimiși de „*The Labour Party*“. Ambele aceste grupe însă nu au legături nici de sim-

patie nici de interes cu opoziția. Cit timp Guvernul își păstrează fizionomia de guvern radical și democratic nu se poate ivi nicio primejdie pentru existența lui în Camera Comunelor. Primejdia poate răsări numai din raporturile între Camera Comunelor, care azi are o înfașurare cu totul modernă, și Camera Lorzilor care aparține trecutului. Pentru a evita conflictul, Guvernul e silit să facă concesii, dar această tactică de a-și risipi energia în mici compromisuri poate sămăna neîncredere și dezgust în sufletul celor nerăbdători. Guvernul trebuie să aibă și tactică dar și curaj, ca să nu piardă terenul solid pe care azi se sprijină. Decizia Cabinetului de a părăsi soluția eroică a secularizării educației naționale a înălțurat o criză acută, dar n-a contribuit la întărirea lui în viitor. Marile chestiuni, ce vor trebui să fie numai decise rezolvite de acest Guvern, îi impun mare răspundere față de țară și o înțeleaptă activitate în acord cu opinia publică sănătoasă.

North American Review (New York, Iunie).—Seria articolelor începe cu „*Un apel către Milionarii noștri*”. Autorul anonim e recomandat ceterilor ca „cel mai profund filosof al Statelor-Unite de azi”. Scopul apelului e de a convinge pe cei bogați că adunarea milioanei e o primejdie pentru viitorul poporului. Mulțimea nu găsește nici o justificare morală pentru acei care, sau au moștenit sau au stors, prin ei înșiși, milioanele lor. „Cit timp, protestări nu s-au ridicat și clasele muncitoare nu au avut conducători, și mai presus de toate nu au avut o literatură care să pue înțelegerea asupra înțelepciunii și dreptății învoirii de a aduna marile averi, a fost posibil să trăim așa cum încă trăim, crezând fiecare că totul a fost făcut perfect în această lume perfectă; dar acum situația a început să se schimbe și cerul senin de altă

dată e acoperit de nori amenințatori”. Baulu cîștigat, conchide autorul, trebuie să reprezinte un echivalent de serviciu adus societății. „Oricine cîștigă un dolar fără să fi dat societății valoarea lui în schimb, capătă un dolar necinstit, și dacă îl păstrează, e un om necinstit, orice frază frumoasă ar întrebuița spre a-și acoperi necorectitudinea. Inșă un om necinstit nu poate fi folositor unei comunități cinstite”.

„*Efectele vieții de școală asupra sănătății copiilor*”, datorit d-lui Dr. George Woodruff Johnston, aduce interesante contribuții în această chestie. Autorul se plînge de lipsa de studii serioase în această chestie pentru școlile din Statele-Unite. Deși, după datele oficiale din 1903, Statele-Unite au o populație școlară de 22,655,01, totuși mai multe și mai precise sînt datele asupra mersului dizenteriei porcilor ori pestei bovine decit asupra stării igienice a acestei imense populații școlare. În Europa s-a dat o mai mare importanță acestei chestii: specialiștii și comisiuni oficiale au constatat că procentul copiilor suferinzi din cauza școlii, în școlile de băieți, este de 20% în Marea Britanie; 29% în Danemarca; 30% în Germania; 37% în Suedia. În școlile de fete procentul e de 16% în Marea Britanie; 41% în Danemarca; 56% în Germania; 62% în Stockholm. Media morbidității în școlile din Europa e dar de 29% în școlile de băieți și 42% în școlile de fete.

Se constată apoi, că curba morbidității crește în raport direct cu sporirea oarelor de lucru în școală. În școlile superioare de fete din Germania s-a constatat că 70% erau atinse de afecțiuni nervoase și 20% aveau somnul neregulat. Durerea de cap se găsește în proporție de 50% mai în toate școlile din Europa. În Boston, în un singur an, procentul celor care au fost oprți de urma cursul superior al

școlilor publice s-a urcat la 20% ; în Cleveland la 75% în școlile de fete și la 33% în școlile de băieți.

Prin acest sistem de selecție și eliminare, pe un timp hotărât, se impiedică zdruncinul sănătății elevilor în școală și se întemează buna reputație ce o au școlile din America în privința sănătății școlărilor. Această sănătate iasă, așa de mult laudată nu este a întregii populații școlare ci numai a acelor aleși. Fetele din școlile superioare americane nu sînt tipul fetei americane, ci sînt numai elemente selectate. O anchetă sistematică făcută a constatat că din 705 absolvenți a 12 din cele mai renumite școli superioare din America, 19,6% și-au pierdut complet sănătatea în școală, și 59% după căpătarea diplomei, au rămas cu sănătatea zdruncinată. Din aceste 705 diplomate, 26% s-au căsătorit, dintre care 37% după 6 ani de căsătorie n-aveau încă nici un copil. Acele care au devenit mame au avut, în mijlociu, mai puțin de 2 copii, și dintre ele 12% au murit născînd sau imediat după naștere.

Review of Reviews (London, Iunie).—*„Character Sketches”* al acestui număr conține un foarte interesant articol al d-lui Stead despre *„Partidul Muncii și cărțile care au contribuit spre al forma”*. Dl. Stead voește să-și aducă contribuția sa la educația clasei muncitorilor: „Doresc să atrag deosebita atenție a tuturor celor interesați în educația tinerilor, în deosebi a tinerilor din clasele industriale, asupra acestui articol”. Din 51 deputați, membri ai Partidului Muncii, 45 au răspuns d-lui Stead la întrebările puse în scrisoarea-circulară, ce le-a fost trimisă în vederea acestui articol. Toate aceste răspunsuri sînt inserate în articol; și, celînd acele scrisori rîmii convinsă a sub modestul titlu de membri ai Partidului Muncii, au pătruns, în Parlamentul englez, adevărate figuri eroice. Sînt

între ei oameni care și-au început cariera ca muncitori de mine, muncind cite 13 și 14 ore pe zi, sîb pămînt, la vîrsta de 10 ani, și care, lupînd cu sărăcia, cu durerea și cu tot felul de greutăți au ajuns victorioși, necîntîliți ca oameni, pînă în Camera Comunelor. Te surprinde în deosebi faptul, că toți acești reprezentanți ai Muncii sînt oameni culți, în toată puterea cuvîntului; că nu e operă de prim renume în literatura universală care să nu le fie cunoscută. Organizarea minții lor e departe de neajunsurile autodidacticului. Pe lingă o cultură foarte variată ei aduc în serviciul statului britanic caractere de oțel și minți bine disciplinate.

Positivist Review (London, Iunie).

Dl. *Frederic Harrison*, în *„Problema Sclăviei”*, pune din nou în discuție dreptul ce-și arogă „albi” de a tiraniza populațiile indigene din colonii. Comerțul cu negri s-a desființat aproape de o sută de ani și de șaptezeci de ani sclăvia nu mai există *legalmente* nici în o colonie britanică. Ceea ce a făcut sentimentul înalt de umanitate, acum aproape o sută de ani, azi e distrus de lăcomia de îmbogățire a purveniților albi din colonii. O sclăvie deghizată, încă mai odioasă se stabilește azi în colonii. Singurele relații între albi și autohtoni, în colonii, sînt acele dela stăpin la serv, dela apăsător la pășat. Oroarea pe care o aveau Eglejii de orice formă de sclăvie, în prima jumătate a veacului al nouăsprezecelea, astăzi s'a evaporat sub diferite pretexte. Coloniștii engleji au, despre indigenii din colonii, aceleași idei pe care Grecii din antichitate le aveau despre „barbari”; pentru ei bieții indigeni sînt creați pentru a produce bogățiile „albilor”. Cei care au părăsit țara împinși de setea aurului voesc să schimbe nu numai legile, dar și principiile de morală, pentru a se îmbogăți cît mai iute. Ei staruesc să-și

păstreze stăpînirea prin orice chip. Cînd izbucnește vre-o revoltă a indigenilor, ei cer să fie ajutați de armată, și să dicteze mijloacele de potolire, adică masacre, pedepse și confiscări, după bunul plac. A-i opri înșamnă a încălca drepturile inalienabile ale „englezului liber“. Autorul conchide, că onoarea Angliei e azi necinsită de oameni, care și-au părăsit patria pentru niște regiuni barbare, unde au libertatea să exproprieze și să spolieze pe locuitorii găsiți.

Russkoe Bogatstvo, Mai, 1906.

Redacția într'un cuvînt „căt-re cetitori“, ast-fel povestește tribulațiunile prin care a trecut :

„In ultimul număr al „*Russkoe Bogatstvo*“ „din Decembrie 1905, a fost publicat articolul „Despre libertatea“ presei... și revista noastră a fost oprită, iar V. G. Korolenko dat in judecată... Ne-am hotărit in loc de „R. B.“ să scoatem „*Sovremennie Zapiski*“ sub direcția d-lui N. Annen-ski... Dar și „S. Z.“, după cel din-tăiu număr a fost oprit, după mo-țivarea oficială, pentru că această re-„vistă continua pe „R. B.“. Noi am ar-„mat o nouă corabie: d. Peșehonov avea „autorizația de a scoate revista „*Cogeta-„tara și Viața*“... N'a apucat revista „să iasă, și A. V. Peșehonov e arestat, „și noua corabie remine fără cîrmaciin... „Am aruncat peste bord încă un liliu „de revista, colaboratorii din R. B. și „S. Z. s'au mutat pe a patra corabie, „care pe cîrmă și-a înscris numele— „*Sovremennost*... In sfîrșit, cum vād „cetitorii, își rețu-cepe campania ve-„chii lor cunoscut — „*Russkoe Bo-„gatstvo*“...

Salutăm falnicu-i steag!...

Revista a putut să reapară, fiind-că in împrejurările schimbate, procesul întental directorului s'a isprăvit prin achitare.

In acest No., A. Petrișcer, într'un articol intitulat „*Bătălia decisivă*“ po-vestește srijiniit pe documente toate

grozăviile săvirșite in numele „ordinei“ ambele guverne ale Rusiei—cel oficial și cel ocult, „camarila,“ direct și cu ajutorul „buliganilor“, — faptele, cari au provocat atita senzație in întreaga lume, după ce au fost destăi-nuite in Dumă de către prințul Urusov.

Pentru a caracteriza atmosfera, in care trăește astăzi Rusia, cităm un singur caz :

„In țirșorul Greazi un căpitan de „jandarmi Bielorucev s'a proclamat pe „sine însu-și general-guvernator, și „inainte de toate a cerut de la primă-„rie bani pentru încălzitul și lumina-„tul cartierului său de general-guver-„nator. Primăria refuzînd, căpitanul „general-guvernator trimite cu de la „sine putere locuitorilor *procesele ver-„bale de impunere*—minimum 30 ru-„ble de cap. Bieții oameni, înspăimî-„tați, au plătit această dare fără să „crienească“...

Faptul nu numai a rămas nepede-„psit, dar nici n'a fost anchetat, fiind-că căpitanul Bielorucev e unul din acei „general-guvernatori“ nenunmărați, de cari e plină azi Rusia, și cari sul-„vează ordinea, impușcind și spinzurind pe nenorociții de țărani cu miile, fără nici o formă de proces,—pe calo ad-„ministrativă“...

Biloe.—No. 5, Mai 1906.

„*Biloe*“ (Trecutul) e o revista isto-rica, in care acum pentru prima cară se publică multe acte relative la tre-„culul mișcărilor revoluționare in Rusia.

M. K. Lemka in „*Dosarul N. G. Cer-„nișevski*“, ia la iveala actele procesu-„lui, prin care celebrul publicist și li-„terat rus a fost condamnat la munca silnică.

Se pot face unele apropiieri emoțio-„nante: se publică in facsimile niște acte *falsificate de „secțiunea III-a*“ pentru a smulge senatului (curtea de casație) condamnarea lui Cernișevski,—cu toate acestea hotărîrea de condamnare e lip-„sită de ori-co temei, și ar fi necoxili-„cabila, dacă un membru al înaltei curți

nu ar fi mălțurisirii, că în camera de deliberare șeful secțiunii a III-a le-a arătat niște acte secrete...

În Franța Dreyfus a reușit să fie achitat, la urma urmelor.—dar Cernișevski a stat 30 ani în Siberia!...

În Rusia, în tot aparatul enorm al statului nu s'a găsit un Piquart... și societatea întregă a tolerat, impasibilă, această parodie de justiție...

Norodni Ucitel, No. 6, Iunie 1906.

Revista învățătorilor din Basarabia, ce apare la Chișinău, nu e un organ consacrat exclusiv intereselor școlare, — în primul articol se face apel la toți învățătorii de a urma pilda tovarășului S. Ver (deputat în Dumă), de a lupta „pentru pământ și libertate”: „Învățătorii stau aproape de țărani, pot face „mult. Aceasta e datoria lor, misiunea „lor sfântă... Camarazi! În momentul „luptei decisive pentru binele poporului încordați-vă toate puterile, nu dați „ascultare glasului mișelese al instinctului de conservare!“...

În articolul „Școlile popești” se arată, că chiar autoritățile își dau seama de cauza adevărată a „indiferenței pentru lumină” a țăranilor basarabeni, într'un raport oficial se scrie :

„Nu putem tăcea și despre aceia— „e frumos acest și—că învățătorii au „a face cu copiii de străini, cari în „trind în școală nu știu nici un cuvânt „rusește. Acasă la părinți elevii se în- „felege, vorbesc numai moldovenește și „în timpul vacanței uită cuvintele (!) „și expresiunile rusești ce le-au învă- „țat în cursul anului, încît cu înce- „perea anului școlar următor tre- „din nou (!) să-și însușească cuvîn- „tele și expresiunile învățate anul tre- „cut“... (cursivele și semnele de excla- mație sunt ale autorului, ce iscălește *Idem*).

-- Aceasta-i luminarea poporului, cum o înțelege regimul ce moare...

